

Fiskben

Fiskben, även kallat **Ishikawadiagram** eller **orsak-och-verkan-diagram**, är en metod för att identifiera och analysera orsaker till ett specifikt problem eller en effekt. Diagrammet liknar ett fiskben, där "huvudet" representerar problemet och "benen" symboliserar olika orsaksområden som kan bidra till problemet.

KATEGORI
Analys

TID
Cirka 1 timme

ANTAL PERSONER
3-12

SVÄRIGHETSGRAD
Medel

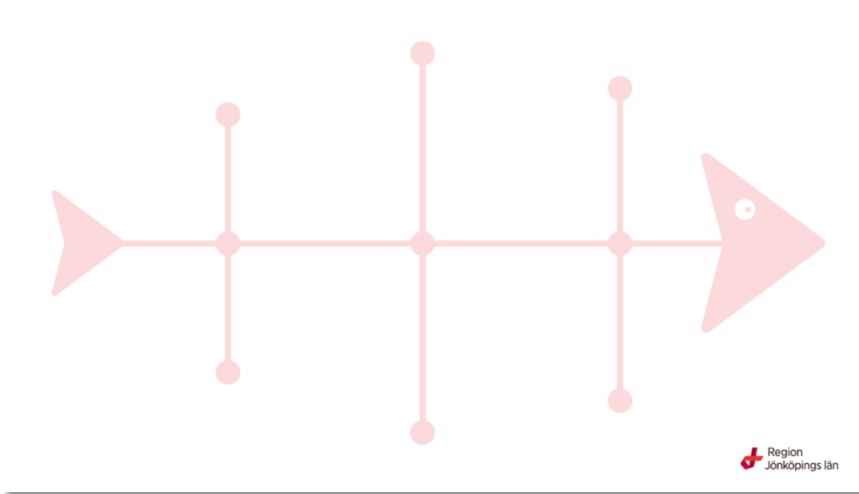
MATERIAL: Fiskbensmall/blådderblock/whiteboard, Post-it-lappar, pennor

När ska verktyget användas?

Fiskben används när vi vill förstå orsakerna bakom ett problem, en effekt eller ett utfall. Metoden passar när det behövs en strukturerad analys och när flera faktorer kan påverka resultatet. Genom att visualisera och sortera möjliga orsaker skapas en gemensam förståelse, vilket underlättar förbättringsarbete och beslutsfattande.

Hur gör man?

Det är viktigt att personer som är mest berörda av problemområdet är med och tar fram fiskbenet. Fiskbenet kan med fördel ritas fritt på blådderblock eller whiteboard alternativt metodmallen för fiskben kan skrivas ut A3 format.

Steg 1: Syfte och genomförande

- Säkerställ att alla som deltar i metodarbetet har information om syftet med metoden och hur den genomförs.

Steg 2: Definiera problemet

- Formulera problemet som en fråga, t.ex. "Varför har vi problem med ...?"
- Skriv problemet i fiskens huvud.
- Fundera över om problemet bidrar till effekter på miljön, ekonomin såsom onödiga kostnader eller ineffektivitet, eller om det skapar skillnader mellan grupper utifrån exempelvis kön, bostadsort, ålder eller socioekonomi.

Steg 3: Brainstorma orsaker

- Varje deltagare funderar tyst på möjliga orsaker. Finns det orsaker som påverkas av exempelvis kön, ålder, bostadsort eller socioekonomi? Finns det något som driver onödiga kostnader eller ineffektivt resursutnyttjande eller onödig miljöpåverkan?
- Skriv en orsak per Post-it-lapp eller direkt i metodmallen.
- Uppmuntra kreativitet och fria tankar. Finns det orsaker som vi inte ser på grund av förutfattade meningar? Vilka aspekter riskerar vi att missa?

Steg 4: Gruppera orsakerna

- Dela och diskutera orsakerna i gruppen.
- Gruppera orsakerna i kategorier och rita ett fiskben för varje kategori.
- Vanliga kategorier inkluderar: människa, metod, mätning, maskin, material, miljö, ledarskap eller organisation

Steg 5: Analysera och prioritera

- Identifiera vilka orsaker som har störst påverkan på problemet.
- Diskutera vilka orsaker som går att påverka och vilka som är svårare att förändra.
- Dokumentera och planera nästa steg.

Utmaningar

- Att definiera problemet tydligt och avgränsat.
- Att säkerställa att alla deltagare bidrar aktivt.
- Att undvika att fastna i detaljer utan att se helheten.

Mer information

Fiskbensdiagrammet används ofta inom förbättringsarbete, kvalitetsutveckling och problemlösning. Det kan kombineras med andra verktyg som 5 varför-metoden för att ytterligare fördjupa analysen.

Referenser

Ishikawa, K. (1982). *What Is Total Quality Control? The Japanese Way*. Prentice-Hall.

Bergman, B., & Klefsjö, B. (2010). *Quality from Customer Needs to Customer Satisfaction*. Studentlitteratur.se